

**Eşi Cezaevinde Olan Kadınların Sorunlarına Yönelik Sosyal Hizmet Destek Mekanizmaları:
“Siirt İli Örneği”**

***Social Service Support Mechanisms for the Problems of Women Whose Husbands Are in Prison:
“Siirt Province Example”***

Nuran BİL
Yalova Üniversitesi, Sosyal
Bilimler Enstitüsü, (Tezli Yüksek
Lisans Öğrencisi), Yalova, Türkiye
Yalova University, Institute of
Social Sciences (Graduate Student),
Yalova, Türkiye
ORCID: 0000-0002-7546-7946
Email: nuranbil56@gmail.com

Seda GÜNEŞ
Yalova Üniversitesi, Sosyal
Bilimler Enstitüsü, (Tezli Yüksek
Lisans Öğrencisi), Yalova, Türkiye
Yalova University, Institute of
Social Sciences (Graduate Student),
Yalova, Türkiye
ORCID: 0000-0003-2778-7168
Email: sedagns001@gmail.com

Zeynep DAMAR
Siirt Üniversitesi, Sosyal
Bilimler Enstitüsü (Tezli
Yüksek Lisans Öğrencisi), Siirt,
Türkiye
Siirt University, Institute of
Social Sciences (Graduate
Student), Siirt, Türkiye
ORCID: 0009-0007-6123-1266
Email:zeynep.damar@aile.gov.tr

Makale Bilgisi / Article Information

Cite as/Atıf: Bil, N., Güneş, S. ve Damar, Z. (2023). Eşi cezaevinde olan kadınların sorunlarına yönelik sosyal hizmet destek mekanizmaları: “Siirt ili örneği”. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(2), 304-318.

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 24/10/2023 **Kabul Tarihi / Accepted:** 11/12/2023

Yayın Tarihi / Published: 30/12/2023

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık/ December

Cilt/ Volume: 11 Sayı/ Issue: 2

Sayfa / Pages: 304-318

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği tespit edilmiştir.
/ This article was reviewed by at least two referees and found to be plagiarism free.

Yayıncı / Published by: Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü / Siirt University Institute of Social Sciences

Etik Beyan / Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Nuran BİL, Seda GÜNEŞ ve Zeynep DAMAR) It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

* Bu çalışma için Siirt Üniversitesi Etik Kurulundan onay alınmıştır. Evrak Tarih ve Sayısı: 19.06.2023-5020

Öz

Eşin cezaevine girmesiyle birlikte tek ebeveyn olarak yaşam mücadelesi veren kadınların aile, sosyal, ekonomik ve psikolojik gibi birçok yükümlülüğünde artış görülmektedir. Yükümlülüklerin artmasıyla tek ebeveyn kadınların yaşadıkları süreç içerisinde karşı karşıya kaldıkları psikososyal zorluklar ve sorunlarla baş etmede kendilerine sosyal hizmet destek mekanizmaları ile çözüm önerileri sunmak kadınların hayatında önemli bir fark oluşturacaktır. Türkiye’de eşi cezaevinde olan kadınlar ile ilgili az sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Bu çalışma, literatüre katkı sağlamak ve eşi cezaevinde olan kadınların aile ve sosyal yaşantılarındaki değişikliklerde nasıl bir rol ve sorumluluk üstlendiklerini, bu değişikliklerin onların yaşamına nasıl bir güçlük getirdiğini ve bu güçlükleri aşmaya çalışırken hangi destek mekanizmalarından faydalandıklarını öğrenmeyi amaçlamaktadır. Bu amaca ulaşmak için nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik yöntem ile gerçekleştirilen bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme formu ile eşi cezaevinde olup Siirt İlinde ikamet eden 8 kadın katılımcı ile görüşülmüştür. Katılımcılar ile gerçekleştirilen görüşmeler nitel araştırma analiz programlarından biri olan MAXQDA ile detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde eşi cezaevinde olan kadınların ekonomik sorunlar başta olmak üzere psikolojik sorunlar, sosyal sorunlar, aile bireylerine ayrılan sürenin azalması, hane içi-dışı yükümlülüklerin artması ve çevresel sorunlar gibi çeşitli sorunlarla mücadele etmekte oldukları anlaşılmış olup farklı alanlarda da desteklenmeye ihtiyaç duydukları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tek ebeveynlik, kadın ve aile, cezaevi, sosyal destek, sosyal sorunlar.

Abstract

After the husband goes to prison, women struggling to survive as a single parent experience an increase in many chores of their family, social, child care, increased time spent with family members, and economic and psychological obligations. Offering solutions through social service support mechanisms to single parent women in coping with the psychosocial difficulties and problems they face as their obligations increase will make a significant difference in the lives of such women. In our country, there are various social policy practices for women who become single parents due to their spouses being imprisoned. There are few studies on women whose husbands are in prison in Turkey. This study aims to contribute to the literature and learn what role and responsibility women whose spouses are in prison assume in the changes in their family and social lives, what difficulties these changes bring to their lives, and what support mechanisms they benefit from while trying to overcome these difficulties. In order to achieve this aim, in this study, which will be carried out using the phenomenological method, one of the qualitative research designs, 8 female participants whose husbands are in prison and residing in Siirt Province were interviewed with a semi-structured interview form. The participants were asked to express their opinions about their premarital life, their married life, the reasons why their spouses went to prison, the difficulties their spouses encountered after being imprisoned, and the resources they used to cope with these difficulties. Interviews with participants were analyzed in detail with MAXQDA, one of the qualitative research analysis programs. As a result of the interviews, it was understood that women whose husbands are in prison are struggling with various problems, such as economic problems, psychological problems, social problems, decrease in time allocated to family members, increase in domestic and outside household responsibilities and environmental problems, and it was determined that they need support in different areas.

Keywords: Single parenthood, women and family, prison, social support, social issues.

Giriş

Aile, insan neslinin devamı, duygusal ihtiyacın karşılanması, aidiyet duygusunun oluşumu, çocukların sosyal çevreye hazırlanması ve toplumsal kültürün kuşaktan kuşağa aktarılması gibi işlevleri yerine getiren temel sosyal bir kurumdur (Aytaç, 2002, s.141). Aile kavramı değerlerin aktarılmasında, toplumsal rol ve sorumlulukların öğretilmesinde rol alan aktif bir kurumdur. Toplumsal değişim ve dönüşümler aile faktörünü de etkileyebilmektedir. Çapar, Canatan ve Bilge'ye göre (2019); toplumsal değişim ve gelişimin ivmesi ile şekillenen aile kavramı, içinde bulunduğumuz dönemin en çok tartışılan ve akademik çalışmalara konu edinen sosyal yapılardan birisidir. Bu doğrultuda toplumsal değişim sürecini yaşayan kurumlardan birinin aile kurumu olduğunu söylemek mümkündür. Ailenin bireyleri toplumsal yaşama hazırlaması, nesiller arası sevgi, dayanışma, duyguların paylaşımı gibi iletişim işlevi, toplumsal norm ve kuralların aile kurallarından başlamak üzere şekillenmesi ve üyelere öğretilmesi, kültürel aktarım, toplumsal rollerin öğretilmesi gibi işlevleri vardır. Aile üyeleri sosyal yapının içerisinde karşılıklı olarak üstlerine düşen rolleri en iyi şekilde oynayarak aile üyeliğinin getirdiği görev ve sorumlulukları yerine getirmeye çalışırlar (Çapar, Canatan ve Bilge, 2019, s.1337). Aile üyeleri bu görev ve sorumlulukları yerine getirirken bazı engeller ile karşılaşabilmektedir. Savaş, göç, İşsizlik, madde kullanımı, aldatma, eşin eve karşı ilgisiz ve sorumsuz davranması, ebeveynlerden birinin evden ayrılması, çiftlerin boşanması, eşlerden birinin vefat etmesi ve eşlerden birinin cezaevine girmesi gibi durumlar bu engellere örnek verilebilmektedir. Hukuk sistemine göre belirlenen yasal normlara, kanunlara veya düzenlemelere aykırı davranışlar suç olarak kabul edilmektedir. Suç faktörü birçok hukuki yaptırımı da beraberinde getirmektedir. Mal varlığına karşı suçlar, kişilere karşı suçlar, topluma karşı suçlar, beyaz yaka suçları, uyuşturucu suçları, trafik suçları gibi çeşitli suç türleri vardır. Suç türlerinin çeşitliliği farklı nedenlere dayanabilmektedir.

Son yıllarda toplumun birçok kesiminde suç çeşitliliğinde ve cezaevine giren kişi sayısında artış görülmektedir. Her yılın 31 Aralık tarihi itibarıyla Türkiye'de yüz bin kişi başına düşen ceza infaz kurumundaki kişi sayısı 2011 yılında 172 iken, bu sayı 2019 yılında 351, 2020 yılında ise 319 olmuştur. Diğer taraftan 2020 yılında 12 ve daha yukarı yaştaki her yüz bin kişiden 390'ı ceza infaz kurumunda yer almıştır (TUİK, 2020). Suç fiili ve suç oranlarının yaygınlaşması sonrasında eşlerden herhangi birinin cezaevinde olması tek ebeveynli aile oranlarını artırmış durumdadır. Erkek bireyin cezaevine girmesiyle kadın tek ebeveyn olarak çocuk-çocuklarının bakım ve gözetim sorumluluğunu tek başına yerine getirmek durumunda kalmaktadır. Bu şekilde oluşan tek ebeveynli ailelerde, çocukların psiko-sosyal gelişiminin olumsuz etkileneneği öngörülürken çocuk veya çocuklarla yaşamını sürdürmek durumunda kalan tek ebeveyn bireyin de sosyal ve ekonomik güçlükler yaşayacağı düşünülmektedir (Demirel, 2021).

Bir kişi işlemiş olduğu bir suç nedeniyle cezaevine girdiğinde bu durumdan yalnızca kendisi etkilenmemektedir (Kolay Çepni & Özbeşler, 2020). Eşler ve çocuklar da en az cezaevine giren birey kadar mahkûmiyet sürecinden etkilenmektedir. Kadınların ve çocukların mahkûmiyet sürecinin ilk dönemlerinde yalnızlık duygusunu daha yoğun yaşadığı görülmektedir. Bu durum dezavantajlı konuma sahip tek ebeveynli ailelerin, başka dezavantajları da birlikte yaşamak durumunda kaldığını göstermektedir. Eşi cezaevine girdikten sonra tek ebeveyn olan kadınların ekonomik, sosyal ve psikolojik sorunlar ile mücadele etmek durumunda kaldığı görülmektedir.

Ailede gelir getiren durumda olan bireyin cezaevine girmesiyle birlikte ailenin büyük oranda ekonomik sorunlar yaşaması kaçınılmazdır. Çünkü hükümlü birey kimi zaman ailenin geçimini sağlayan tek kişi olabilmekte, öyle olmasa bile onun yokluğu aile gelirinin düşmesine ve ailenin yoksullaşmasına neden olmaktadır (Doğan ve Karataş, 2022).

Özellikle çalışma alanında karşılaşılan tek ebeveyn bireylerin kurum ve kuruluşlara yaptıkları destek başvurularının ekonomik kaynaklı olduğu profesyoneller tarafından ifade edilmiştir (Demirel, 2021). Eşin cezaevine girmesi ile birlikte aile bireyleri psikolojik anlamda sorunlar yaşamaya başlayabilmektedir. Hükümlülük nedeniyle eşin ya da ebeveynin yokluğu, beraberinde çeşitli psiko-sosyal zorluklar getirmekte ve aile üyelerinin duygusal ve davranışsal sorunlar deneyimlemesine yol açabilmektedir (Doğan ve Karataş, 2022).

Eşin cezaevine girmesiyle birlikte ekonomik ve psikolojik sorunların yanı sıra sosyal sorunlar da aileyi olumsuz etkilemektedir. Bunun en önemli nedenleri arasında sosyal dışlanma ve damgalanma yer almaktadır. Mahkûmiyet süresince kadın ve çocuklar sosyal çevrenin çeşitli baskılarına maruz kalmaktadır. Bu durum neticesinde aile bireyleri sosyal çevrenin baskılarından korunmak amacıyla

kendilerini toplumdan izole edebilmektedir. Bu durum kadınların çevrelerini daraltmaktadır. Kadınların, eşleri cezaevine girdikten sonra çevredeki insanların önyargılı yaklaşımlarından dolayı da sosyal hayatlarını kısıtlamaktadırlar (Muşanoviç, 2018, s.14).

Araştırmanın amacı Siirt ilinde yaşayan eşi cezaevinde olan kadınların gereksinimlerine yönelik ekonomik, psikolojik ve sosyal destek mekanizmalarını ortaya çıkarmak, bu desteğin sunulduğu ailelere etkisinin olup olmadığının araştırılması, eşi cezaevinde olup tek ebeveyn olarak yaşamını sürdürmekte olan kadınların karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlar ile baş etmelerinde sosyal hizmet destek mekanizmalarının önemi araştırmanın ana temalarını oluşturmuştur.

1. Yöntem

Bu bölümde araştırmanın yöntemi ve yürütülmesi aşamalarına yer verilmiş olup araştırma süreci aktarılmıştır.

1.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan fenomenolojik desen ile derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak verilerin toplanması sağlanmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi farklı nitel veri oluşturma yöntemlerinin kullanıldığı, bakış açılarının, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır (Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 41). Fenomenoloji ve kuram oluşturma çalışmaları yazar tarafından en derin ve detaylı açıklamaların yapıldığı bir veri analizi sürecini içermektedir (Karahana, Uca & Gündük, 2022). Nitel görüşmelerde yer alan sorularda bireylerin kendilerini özgürce ifade etmeleri önemlidir. Bireyler kendilerini rahat ifade edemedikleri durumda incelenen olayın sadece yüzeysel olarak anlaşılması mümkün olabilmektedir (Karahana ve diğerleri, 2022).

1.2. Katılımcılar

Bu araştırmanın çalışma grubunu Siirt İlinde ikamet etmekte olup eşi cezaevinde olan aynı zamanda Siirt Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü tarafından sunulan sosyal hizmet modellerinden faydalanmakta olan 8 kadın katılımcı oluşturmaktadır.

1.3. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada literatür taraması yapılarak oluşturulan toplam 7 sorudan oluşan görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmeler yapılırken her bir katılımcıyla araştırmanın yürütülme amacı paylaşılmış olup gönüllük esasına dayalı bir çalışma olduğu ifade edilmiştir. Çalışmaya katılmadan önce katılımcıların sözlü onamları alınmıştır. Sosyal Hizmet modellerinden faydalanmakta olan eşi cezaevinde olan kadınlar için oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla 30-40 dakika arasında değişen sürelerde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Eşi cezaevinde olan kadınların sosyo-demografik bilgileri, eşleri cezaevine girdikten sonra karşılaştıkları güçlükler, güçlüklerle baş etmede destek aldıkları sosyal hizmet müdahalelerini öğrenmek amacıyla 8 kadın katılımcı ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Aileler ile yapılan görüşmeler yüz yüze olarak gerçekleştirilmiştir.

1.4. Veri Toplama Süreci ve Analizi

Araştırma kapsamında verileri toplayabilmek adına ilk olarak Siirt Üniversitesi Etik Kurul Başkanlığına başvuru yapılmış olup, Etik Kurul başvurusu 6.06.2023 tarihli toplantıda incelenmiş ve etik açıdan uygun bulunmuştur. Etik Kurul izninin alınmasından sonra 30.06.2023-31.08.2023 tarihleri arasında görüşmeler gerçekleştirilmiş, 8 katılımcıya ulaşıldıktan sonra veri toplama süreci sonlandırılmıştır. Yapılan görüşmelerden önce katılımcılara araştırma ile ilgili ayrıntılı bilgi verilmiş, gönüllük esasına dayalı bir çalışma olduğu ifade edilmiş, özel hayatın gizliliğine saygı duyulacağı ve hiçbir şekilde isimlerinin herhangi bir mecrada paylaşılmayacağı açıklanmıştır. Yapılan görüşmeler nitel araştırma analiz programlarından biri olan MAXQDA ile çözümlenmiştir. Yapılan görüşmelerde eşi cezaevinde olan tek ebeveyn kadınların demografik bilgileri, eşi cezaevinde olan kadınların karşılaştığı sorunlar, sosyal sorunlar, psikolojik sorunlar ve ekonomik sorunlar tablolandırılmıştır.

1.5. Çalışma Grubu

Araştırmada eşi cezaevinde olan 1 kadına ulaşılmış ve kartopu örneklem yöntemi kullanılarak çalışma grubu tamamlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu; Siirt İlinde ikamet etmekte olan, sosyal yardımlardan faydalanmakta olup eşi cezaevinde olan 8 kadın katılımcı oluşturmaktadır.

2. Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırmaya dâhil olan katılımcıların demografik özellikleri aşağıda tablolaştırılmıştır.

Tablo 1.

Katılımcıların Demografik Bilgileri

Katılımcı	Yaş	Eğitim Düzeyi	Mesleği	Çocuk Sayısı	Ekonomik Destek Durumu
K1	34	İlkokul Mezunu	Çalışmıyor	4	Sed Hizmeti-Aile Destek Yardımı-Şartlı Eğitim-Şartlı Sağlık Yardımı
K2	54	Okuryazar	Çalışmıyor	11	Sed Hizmetinden Faydalanmıyor
K3	43	İlkokul Terk	Çalışmıyor	5	Sed Hizmeti-Aile Destek Yardımı-Şartlı Eğitim-Şartlı Sağlık Yardımı
K4	36	Okuryazar	Çalışmıyor	3	Sed Hizmetinden Faydalanmıyor
K5	32	İlkokul Mezunu	Çalışmıyor	2	Sed Hizmeti-Aile Destek Yardımı-Şartlı Eğitim-Şartlı Sağlık Yardımı
K6	40	Lise Mezunu	Çalışmıyor	3	Sed Hizmeti-Aile Destek Yardımı-Şartlı Eğitim-Şartlı Sağlık Yardımı
K7	32	İlkokul Mezunu	Çalışmıyor	1	Sed Hizmeti-Aile Destek Yardımı-Şartlı Eğitim-Şartlı Sağlık Yardımı
K8	37	Okuryazar Değil	Çalışmıyor	3	Sed Hizmeti-Aile Destek Yardımı-Şartlı Eğitim-Şartlı Sağlık Yardımı

Araştırma 8 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların 5’i 30-39 yaş arasında, 2’si 40-49 yaş arasında, 1’inin ise 50 yaş üstünde altında bulunmaktadır. Katılımcıların eğitim durumu değerlendirildiğinde 1’inin okuryazar olmadığı, 2’sinin okur-yazar olduğu, 3’ünün ilkökul mezunu olduğu, 1’inin ise lise mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların mesleğine baktığımızda 8’inin de ev hanımı olup herhangi bir işte çalışmamakta olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların çocuk sayısına baktığımızda 6’sinin 0-5 yaş arasında, 1’inin 5-10 yaş arasında, 1 diğlerinin ise 10 yaş ve üstü çocuk sahibi olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların ekonomik destek durumuna bakıldığında, 8’inin sosyal ve ekonomik destek hizmetinden faydalandığı, 6’sının 2022 (Muhtaç, güçsüz, kimsesiz vb. aylığı) kapsamında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından sunulan çeşitli sosyal yardım hizmetinden faydalanmakta olduğu görülmektedir.

2.1. Eşi Cezaevinde Olan Kadınların Karşılaştığı Sorunlar

2.1.1. Psikolojik Sorunlar

Eşi cezaevinde olan kadınlar, bu zorlu durumun psikolojik etkileriyle başa çıkmak zorunda kalabilirler. Bu etkiler arasında depresyon, anksiyete, stres, travma sonrası stres bozukluğu gibi sorunlar bulunabilir. Eşlerinin uzakta olması, geleceğe dair belirsizlikler, aile yapısının bozulması gibi faktörler, kadınların psikolojik olarak zorlu bir süreç yaşamalarına neden olabilir. Siirt ili örneği üzerinden bu sorunlar incelenmiş ve şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Eşi cezaevinde olan kadınlar ile görüşülmüş olup, kadınların psikolojik sorunları ve bu sorunların aileleri ve kendileri üzerindeki etkileri açıkça görülmüştür. Siirt ili örneğinde bu sorunları anlamak ve çözmek için sosyal hizmet destek mekanizmalarının nasıl geliştirilebileceği konusunda önemli bir temel sağlayabilir. Genel olarak bu kesimdeki kadınların genellikle büyük bir kaygı ve endişe yaşadıkları, depresyon riski altında oldukları görülmüş Demirel (2021)’in çalışmasında da, tek ebeveyn bireylerin psikolojik güçlüklerle karşılaştığı, hanedeki çocuk/ların bakımı başta olmak üzere çocuk/ların

psikolojik olarak olumsuz etkilenmesi, akademik başarıda düşüş yaşanması gibi birçok risk faktörüne değinilmiştir.

“Bu süreçte çok zorlandım; kilo verdim, psikolojim bozuldu, unutkanlığım oldu, çocuklarıma karşı öfke sorunun oluyor bazen” (K4)

“Her zaman ev taşımak zorunda kaldım. Psikolojim çok kötüydü ve çok stresliydim” (K6)

Bu durumun yanında toplum içinde ve aileleriyle olan ilişkilerinde sıkça izole hissedebildikleri, eşlerinin cezaevinde olmasının kendilerinin özsaygısı üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu deneyimleyebildikleri gibi sorunlarla da karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

“Hayat daha da zorlaştırıldı bana karşı. Güçsüz hale düştüm.” (K7)

Ayrıca görüşme yapılan kadınların bazılarının ekonomik olarak da zorluklarla karşılaşabildikleri, eşin cezaevine girmesinin ailenin gelirini azaltabildiği ve bunun da ekonomik stresi artırabildiği, çocuklarıyla ilgili sorumlulukları tek başlarına üstlenmek zorunda kalabildikleri, bu durumun çocukların duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamada zorluklara neden olabildiği bulgularına ulaşılmıştır.

2.1.2. Sosyal Sorunlar

Görüşme gerçekleştirilen eşi cezaevinde olan kadınlar, sosyal destek ağlarının eksikliği nedeniyle dışlanmışlık hissi yaşayabildiklerini, toplumun olumsuz bakış açılarına maruz kaldıklarını, akraba ve arkadaş ilişkilerinin zayıflayabildiğini, çocukların bakımı ve eğitimi gibi konularda da zorluklarla karşılaşabildiklerini ifade etmişlerdir.

K4 kodlu kadın ile yapılan görüşmede kadınların eşlerinin cezaevinde olması nedeniyle ev işleri, çocukların bakımı ve diğer sorumlulukların büyük bir yükü altına girdiği görülmüştür. Bu durum, kadınların tek başlarına aile işlerini idare etmek zorunda kaldıklarını ve bu durumun ağır bir sorumluluk olduğunu göstermektedir.

Bir diğer sosyal sorun ise maddi sorumluluklarının artması olarak belirlenmiştir. Ekonomik sorumlulukların yanı sıra ev işleri ve çocuk bakımı da bu kadınlara yüklenen sorumluluklardan biri olmaktadır. Bu durum, ekonomik sıkıntıların eşi cezaevinde olan tek ebeveyn kadınların yaşamlarını nasıl etkilediğini yansıtabilmektedir:

“Önceden sadece ev işlerine bakıyorken şimdi ise hem ev işleri hem çocukların bakımı hem de maddi olarak eve bakmak zorundayım.” (K5)

Kadınların toplumdaki izole edildikleri ve çevresel baskılara maruz kaldıklarına ilişkin bir diğer ifade ise:

“Çevre baskısı vardı. Mahalledeki kadınlar evden çıktığımda hesap soruyorlardı. Dedikodumu yapıyorlardı.”(K6)

“Düşenin dostu yokmuş kimse bana destek olmadı. Kendimi çok üzdüm çok yıprattım ama elimde değildi.” (K7)

Bu ifadeler, kadınların toplumsal destekten yoksun bırakıldığını, sosyal baskılara maruz kalarak toplumdaki izole edilmek durumunda kaldıklarını kanıtlar niteliktedir.

Bu bulguların yanında ayrıca kadınların çoğu dostları veya çevrelerindeki insanlar tarafından desteklenmediğini ve aranmadığını ifade ediyor. Bu durum, eşi cezaevinde olan kadınların sosyal izolasyon yaşadığını ve sosyal destekten yoksun olduklarını göstermektedir. Bazı kadınlar ise ailelerinin ekonomik zorlukları nedeniyle evden atıldıklarını, eşinin akrabalarıyla ilişkilerinin kötüleştiğini ve aile, akraba ve sosyal çevre tarafından desteksiz kaldıklarını belirtmişlerdir.

2.1.3. Ekonomik Sorunlar

Eşi cezaevinde olan kadınlar, genellikle ekonomik sorunlarla da mücadele etmek zorunda kalabilmektedir. Eşinin cezaevinde olması nedeniyle aile geliri azalabilmekte veya tamamen kaybolabilmektedir. Bu durum, kadınların geçim sıkıntısı çekmelerine ve temel ihtiyaçlarını karşılamada zorlanmalarına neden olabilmektedir. Aynı zamanda iş hayatına dönüş zorlukları da ekonomik sıkıntıları artırabilmektedir. Kolay Çepni (2020)'in çalışmasında da, eşleri cezaevine

girmeden önce katılımcıların ekonomik durumlarını; normal veya kendi kendine yetebilecek düzeyde olduklarını ancak eşleri cezaevine girdikten sonra ekonomik durumlarındaki anlatılarının negatifleştiği bulgularına yer verilmiştir. Katılımcıların çoğu, eşlerinin cezaevine girdikten sonraki süreçte ekonomik durumlarının kötüleştiğini vurgulamıştır. Bu durum, eve finansal kaynak sağlayan temel kişinin erkek eş olduğu ailelerde daha çok göze çarpmaktadır.

Katılımcılar ile yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen bulgularda:

“Aldığım destekler geçinmemize yetmiyor. İhtiyaçlar sürekli artıyor” (K1).

Diyerek aldığı desteklerin ailesinin geçimini sağlamada yetersiz olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca ihtiyaçların sürekli arttığı ve desteklerin bu artan ihtiyaçları karşılamadığı da belirtilmektedir. Bu durum, ailenin temel yaşam giderlerini karşılamakta zorlandığını ve ekonomik sıkıntılar yaşandığını göstermektedir.

“Eşim cezaevine girdikten sonra geçinemez hale geldik”, “Kiramı kendim ödüyordum. Geçim oldukça zordu benim için çocuklarımın tek dayanağı bendim, elimden geleni yapmaya çalışıyordum” diyen K3 kodlu katılımcı eşi cezaevinde olan kadınların ekonomik sorunları aşmak için bireysel çaba sarf etmek durumunda kaldıklarını, sosyal yardımlar dışında gelir getirici işlerde çalışmak durumunda kaldıklarını, kirayı kendilerinin ödediğini ve çocuklarının tek dayanağı olduklarını ifade etmiştir.

“Sadece kira ödeyemediğimiz için iki ailede kaldım bir süre” (K7).

Görüşmecilerin bir kısmı kira ödeyemedikleri için kendi kök aileleri ve eşlerinin kök ailelerinin evlerine sığındıklarını ifade etmektedir.

“Erkek çocuklarım babaları cezaevine girdikten sonra okulu bırakıp çalışmaya başladılar” (K2).

Ayrıca elde edilen diğer bulgularda, eşi cezaevinde olan kadınların erkek çocuklarının babalarının cezaevine girmesi nedeniyle okulu bırakıp çalışmaya başladıkları, ailelerin ekonomik zorluklar nedeniyle çocuklarının eğitimini sürdüremediği, eşi cezaevinde olan kadının akrabalarının desteklerinin cezaevine girilmesiyle azaldığı ve mahallelerinin ekonomik durumunun destek sağlamak için uygun olmadığı, ailelerin ekonomik olarak yalnız kaldığı ve sosyal destek mekanizmalarının eksikliği sonuçlarına ulaşmıştır.

2.2. Eşi Cezaevinde Olan Kadınların Karşılaştıkları Sorunlar ile Baş etme Yöntemleri

2.2.1. Sosyal Çevre Desteği

Bilindiği üzere kadınlar toplum içerisinde birçok alanda dışlanmaya ve ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Özellikle geleneksel yaşam tarzının yaygın olduğu çevrelerde kadınlar eşlerinin cezaevinde olması dolayısıyla sosyal dışlanmaya ve ötekileştirmeye mahkûm edilmektedirler. Toplumda kadına yönelik var olan çeşitli ön yargılar, eşi cezaevinde olan kadına karşı daha da acımasız bir şekilde ön plana çıkabilmektedir. Eşin cezaevine girmesi ile birlikte evin ve çocuklarının her türlü bakım ve gözetim sorumluluğunu yerine getirmeye çalışan kadın gerek arkadaş çevresi gerekse komşuları tarafından hem eşin gerçekleştirdiği suç hem de yalnız kadın algısı sebebiyle hor görülme ve damgalanmaktadır. Nitekim eşi cezaevinde olan 8 katılımcı ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular bu kanyı destekler niteliktedir.

Yapılan analiz sonucunda katılımcılardan birçoğu eşi cezaevine girdikten sonra dışarı çıkamadıklarını misafirlige dahi gidemediklerini ifade etmişlerdir. Görüşmecilerden bazıları sosyal çevrenin desteğini anlamaya yönelik sorulan sorularda durumu şöyle ifade etmiştir:

“Eşim cezaevindeyken çarşıya ya da misafirlige gidemiyordum. Çevre baskısı vardı. Mahalledeki kadınlar evden çıktığımda hesap soruyorlardı. Dedikodumu yapıyorlardı.” (K6)

“Hayat daha da zorlaştırıldı bana karşı. Güçsüz hale düştüm.” (K7)

Görüşmeciler eşlerinin cezaevinde olması sebebiyle toplum içerisinde olumsuz tutum ve davranışlara maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Toplumun yalnız yaşayan kadına karşı olumsuz tutum ve davranışlara sahip olması, dul kadın şeklindeki bakış açıları kadının misafirlige bile gitmesine eleştirel şekilde yaklaşmalarına neden olmuştur.

“Eşim cezaevine girmeden önce akrabaların pek desteği yoktu. Ama eşim cezaevine girdikten sonra desteklerini iyice çektiler. Oturduğumuz mahallenin de ekonomik durumu çok iyi değil. Bizimle hemen hemen aynı, o yüzden onlar da pek destek olamıyor.” (K2)

“Çoğu dostum ya da çevremdeki insanlar yanıma gelmediler ve aramadılar.” (K6)

“Düşenin dostu yokmuş kimse bana destek olmadı. Kendimi çok üzdüm çok yıprattım ama elimde değildi.” (K6)

“Şu an eşimin hiçbir akrabasıyla görüşmüyorum çünkü bana karşı çok kötü davrandılar.” (K8)

Görüşmecilerin yukarıdaki ifadelerinden; eşin cezaevine girmesi ile birlikte akrabaların ve komşuların kendilerini arayıp sormadığı, bu süreçte yalnız bırakıldıkları görülmüştür. Bunun yanı sıra görüşmeci K2'nin de belirttiği üzere bulunan çevrenin sosyodemografik özellikleri de sosyal çevrenin desteği üzerinde etkilidir. Çevrenin eğitim düzeyi, ekonomik yapısı, aile yapısı vb. gibi faktörler kadına destek olma noktasındaki yaklaşımlarda etkilidir.

“Her zaman ev taşımak zorunda kaldım. Psikolojim çok kötüydü ve çok stresliydim.” (K6),

“Evden atıldık.” (K7)

“Sadece kira ödeyemediğimiz için iki ailede kaldım bir süre.” (K7)

Katılımcıların bu ifadelerinden de anlaşılacağı üzere eşi cezaevinde olan kadınlara kiralık ev verilmediği, evden çıkarıldıkları görülmektedir. Bunun nedenleri arasında yine yalnız yaşayan kadına olan olumsuz bakış açısı, kendilerine şüpheli şekilde bakılması, kirayı ödeyemeyeceği düşüncesi, kadının kolaylıkla rahatsız edilebileceği ve dolayısıyla mahallenin huzurunun kaçabileceği düşüncesi kadının yaşadığı evde kalmaya devam etmesini zorlaştırmaktadır.

Bu bağlamda katılımcıların; sosyal çevrelerinden destek göremedikleri gibi dışlanma ve ötekileştirmeye maruz kaldıkları, katılımcılara sosyal çevreleri tarafından olumsuz tutum ve davranışlar sergilendiği bu nedenle çeşitli savunma mekanizmaları geliştirmek zorunda kaldıkları, katılımcılardan bazılarının eşlerinin cezaevinde olduğunu gizledikleri, bazılarının ise zorunlu ihtiyaçlar dışında evden çıkmadıkları görülmüştür.

2.2.2. Aile Desteği

Eşi cezaevinde olan kadın; eşi cezaevine girdikten sonraki süreçte karşılaşacağı zorlukları aşabilmek ve tek ebeveyn olarak hayatına devam edebilmek için ailelerin desteğine önemli oranda ihtiyaç duymaktadır. Kadın gerek kök ailesi gerekse eşinin ailesi ile olumlu ilişkiler sürdürdüğünde hem sosyal çevre baskısı hem de ekonomik nedenlerden kaynaklanan olumsuzluklar ile daha kolay başa çıkabilmektedir. Nitekim alanyazında bulunan çalışmalara bakıldığında ailelerin desteğinin sorun ile baş etme stratejileri üzerinde olumlu katkısının olduğu verilerine ulaşılmaktadır. Buna paralel olarak araştırmaya katılan görüşmecilerin ifadeleri de aile desteğinin olumlu katkısının olduğunu desteklemektedir. Bunun yanı sıra hem kendi ailesi hem eşinin ailesi ile sorunlar yaşayan kadınlar daha ağır süreçlerden geçmektedir. “Mahkûm eşi” olması sebebiyle toplumsal dışlanma ve ayrımcılığa maruz kalan kadın ekonomik, sosyal ve psikolojik olarak daha çok yıpranmaktadır. Tek ebeveyn olarak hem çocukların hem de cezaevindeki eşinin ihtiyaçlarını tek başına üstlenmek zorunda olan kadın aile desteğinden de mahrum kaldığında hem kadın açısından hem çocuk açısından daha büyük sorunlar ile karşı karşıya kalabilmektedir.

“Aile, akraba destek çıkmıyor.” (K1)

“Eşim cezaevine girmeden önce akrabaların pek desteği yoktu. Ama eşim cezaevine girdikten sonra desteklerini iyice çektiler.” (K2)

Katılımcıların bir kısmı eşleri cezaevine girmeden önce de aileler tarafından desteklenmediklerini belirtmişlerdir. Ancak eşin cezaevine girmesi ile birlikte bu desteği tamamen çekerek kadını bu zorlu süreçte yalnız bırakmışlardır.

“Kıramı kendim ödüyordum. Geçim oldukça zordu benim için çocuklarımdan tek dayanağı bendim elimden geleni yapmaya çalışıyorum.” (K3)

“Baba ve eş” profilindeki bireyin cezaevine girmesi ile birlikte eve giren gelir azalmakta ya da kesilmektedir. Kadının da çocuklara bakmakla yükümlü olduğu göz önünde bulundurulduğunda kadının

ekonomik sorunlar yaşaması kaçınılmazdır. Nitekim katılımcıların ifadelerine bakıldığında ekonomik olarak zorlandıkları, evin ve çocukların ihtiyaçlarını karşılayamadıkları, müşkül duruma düştükleri görülmektedir. Yapılan görüşmelerde katılımcıların çoğunluğu hem kök ailesinden hem de eşinin ailesinden ekonomik destek göremediklerini, aileler ile birlikte yaşamak zorunda kaldıkları süreçte kendilerini maddi külfet olarak gördüklerini ifade etmişlerdir.

“Eşiime de orda yardımcı olmak zorundayım, yetişemiyorum.” (K4)

Kadın, cezaevinde olan eşinin çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak için maddi desteğe ihtiyaç duymaktadır. Ancak katılımcıların çoğu eşlerinin ailesinin kendi öz çocuklarının dahi hiçbir ihtiyacı ile ilgilenmediğini belirtmişlerdir.

“Şu an eşimin hiçbir akrabasıyla görüşmüyorum çünkü bana karşı çok kötü davrandılar.” (K8)

Yapılan görüşmelerde katılımcılar sosyal çevrelerinin yanı sıra kendi akrabaları ve aileleri tarafından da dışlandıklarını belirtmişlerdir. Eşin cezaevine girmesi sebebiyle “hükümlü eşi” olmaktan kaynaklı dışlanmanın yanı sıra kötü muameleye maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcıların ifadelerine bakıldığında katılımcıların büyük bir kısmının hem kök aileleri hem de eşinin ailesi tarafından desteklenmedikleri görülmüştür. Katılımcıların ailelerden destek görmemesi yaşanan ekonomik sorunlar başta olmak üzere birçok sorunun büyümesine yol açmıştır.

2.2.3. Bireysel Baş Etme Becerisi

Yapılan görüşmelerde katılımcıların eşlerinin cezaevinde olduğu süreçte çeşitli sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Kadınlar yaşadıkları toplumun sosyokültürel yapısından dolayı dışlanma ve ayrımcılığı kabullenerek içselleştirmişler ve yaşamlarını bu doğrultuda devam ettirme durumunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. Alanyazında yer alan çalışmalar ve araştırmaya katılan görüşmecilerin ifadelerine bakıldığında eşi cezaevinde olan kadınların ekonomik, sosyal ve psikolojik sorunlar yaşadığı saptanmıştır. Yaşanan bölgenin sosyokültürel yapısı, ailenin ekonomik durumu, kadının eğitim ve yaş durumu gibi etmenler kadınların sorunlarla baş etme becerilerini şekillendirmiştir. Yapılan görüşmeler incelendiğinde kadının bireysel baş etme becerilerinin sorun çözme becerisi üzerinde belirli düzeyde etkisinin olduğu görülmüştür.

Kadının sahip olduğu yaşam deneyimleri, eğitim seviyesi, kişilik özellikleri, annelik duygusu gibi faktörler kadının kendisi ve çocukları için çabalamasına olanak sağlamaktadır.

“Bütün sorunlarla tek başıma baş ediyorum.” (K1)

“Önceden sadece ev işlerine bakıyorken şimdi ise hem ev işleri hem çocukların bakımı hem de maddi olarak eve bakmak zorundayım.” (K5)

“Genelde her şeyi beraber yapıyorduk (...).” “O gittikten sonra sorumluluklarım baya arttı.” (K3)

Alışverişi eşim yapardı. Ev için ihtiyaç gerektiğinde o getirirdi. Bu işlerle ben uğraşmazdım. Ama şimdi tüm bu sorumluluklar bana kaldı.” (K6)

Katılımcıların ifadelerine bakıldığında kadınların büyük çoğunluğunun eşleri cezaevine girdikten sonra sorumluluklarının arttığı görülmektedir. Ebeveynlerden birinin yoksunluğu diğer ebeveynin sorumluluğunu arttırmaktadır. Dolayısıyla kadın bireysel baş etme becerileri ile bu sorumlulukların üstesinden gelmeye çalışmaktadır. Katılımcıların bir kısmının daha önce evin sorumluluklarını beraber idame etme ve çocuk bakımı konularında eş ile birlikte hareket ettikleri, sorumlulukların dengeli bir şekilde paylaşıldığı görülmüştür. Ancak eşin cezaevine girmesi ile birlikte ebeveynler arasında paylaşılan sorumluluğun tamamen kadına kaldığı ve dengenin bozulduğu görülmüştür.

“Çocukların annesi de babası da bendim (...).” “bütün sorumluluk bendeydi (...).” “Evi çekip çevirdiğim zaman nerden para getirdiğimi bile sormazdı.” (K1)

“Eşim bana karşı ve çocuğumuza karşı sorumluluklarını yerine getirmezdi. Şimdiki halimizle pek farkımız yoktu.” (K7)

Bazı katılımcıların eşleri cezaevine girmeden önce de ailenin bütün sorumluluğunu tek başına yerine getirmeye çalıştığı görülmektedir. Katılımcıların hem eşleri cezaevine girmeden önceki süreçte

hem de eşleri cezaevine girdikten sonra aynı sorunlarla baş etmek zorunda olduklarını dolayısıyla belli noktalarda yaşadıkları zorlu sürecin değişmediğini belirtmişlerdir.

2.3. Sosyal Hizmet Merkezleri Tarafından Sunulan Hizmetler

Eşi cezaevinde olan kadınların karşılaştığı sorunların hafifletilmesi ve hayatlarının iyileştirilmesi amacıyla Sosyal Hizmet Merkezleri tarafından sunulan destek hizmetleri, toplumun dezavantajlı kesiminde bulunan ailelere yardım etmek için kritik bir rol oynamaktadır. Bu hizmetler, Siirt İli gibi benzer bölgelerde yaşayan kadınlara büyük fayda sağlamaktadır.

2.3.1. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti

Eşi cezaevinde olan kadınlar, genellikle ekonomik güçlükler, psikolojik stres ve toplumsal izolasyon gibi sorunlarla başa çıkmak zorundadırlar. Bu zorlukların üstesinden gelmek için sosyal ve ekonomik destek hizmetlerine erişimleri kritik bir öneme sahiptir. Sosyal Hizmet Merkezleri, bu kadınlara destek sağlayarak onların yaşam kalitesini artırmaya ve topluma entegrasyonlarını desteklemeye yardımcı olmaktadır.

K3 kodlu kadın, "Sosyal yardımlar olmasa hiç geçim kaynağımız yoktu" ifadesiyle, ailesinin geçimini sağlamak için sosyal yardımlara olan ihtiyacını dile getirmiştir. Bu, sosyal hizmetlerin ailelerin temel ihtiyaçlarını karşılamasının ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.

K4 kodlu kadın, "Sosyal hizmetlerden 3000 TL yardım alıyorum sadece o var" diyerek sosyal hizmetlerin kendisine sağladığı finansal destekten bahsetmiş, bu desteğin kadının ekonomik bağımsızlığını desteklerken aynı zamanda ailenin geçimini sağlamasına yardımcı olduğunu göstermiştir.

K6 ve K8 kodlu kadınlar, "Sosyal ekonomik destek ve vakıf yardımları ile geçindim" ifadesiyle sosyal ve ekonomik destek kaynaklarının çeşitliliğine işaret etmiş, kadınların farklı kaynaklardan gelen yardımları nasıl bir araya getirerek yaşamlarını sürdürebildiklerini göstermiştir.

2.3.2. Danışmanlık Hizmeti

Eşi cezaevinde olan kadınlar, sadece ekonomik değil aynı zamanda duygusal ve psikolojik olarak da zorlayıcı koşullarla karşı karşıyadır. Bu kadınlar, aile içi sorunlar, çocukların velayeti, ekonomik sıkıntılar ve toplumsal baskı gibi konularda destek ve rehberliğe ihtiyaç duyabilirler. İşte bu noktada danışmanlık hizmeti devreye girmektedir. Eşi cezaevinde olan kadınlar için danışmanlık hizmeti, çeşitli alanlarda destek sunabilmektedir.

Eşi cezaevinde olan kadınlar, aile içi sorunlarla karşılaşabilirler. Sosyal Hizmetler bünyesinde sunulmakta olan Aile Danışmanlığı hizmeti aile içi ilişkileri güçlendirmek, çocukların velayeti konusunda yollar göstermek ve eşler arasındaki iletişimi iyileştirmek için kullanılabilir. Ayrıca bu hizmet, yerel kaynaklar ve uzmanlarla işbirliği içinde sunulabilmektedir. Kadınlar, bu sayede danışmanlık hizmeti alarak yaşadıkları sorunlarla başa çıkma becerilerini de geliştirebilir, duygusal, psikolojik ve ekonomik zorluklarla başa çıkabilme, aynı zamanda toplumsal entegrasyonlarını destekleme fırsatı da elde etmiş olurlar. Bu hizmetin etkili bir şekilde sunulması, kadınların yaşam kalitelerini artırabilir ve toplumun daha geniş bir çerçevede daha sağlıklı ve mutlu bir şekilde işlev görmesine katkı sağlayabilir.

2.3.3. Hukuki Destek

Eşi cezaevinde olan kadınlar, yaşamlarının birçok aşamasında hukuki sorunlarla karşı karşıya gelebilirler. Bu sorunlar, boşanma davaları, velayet anlaşmazlıkları, mülkiyet hakları ve daha fazlasını içerebilir. Bu nedenle, hukuki destek, bu kadınların haklarını korumalarına ve adil bir şekilde mücadele etmelerine yardımcı olabilecek kritik bir destek aracıdır. Hukuki destek, eşi cezaevinde olan kadınlar için vazgeçilmez bir destek aracıdır.

Eşi cezaevinde olan kadınlar, hukuki meselelerle karşı karşıya geldiklerinde ciddi zorluklarla karşılaşabilirler. Boşanma, velayet anlaşmazlıkları veya mülkiyet hakları gibi konularda doğru bilgiye, rehberliğe ve hukuki temsilciliğe ihtiyaç duyarlar. Hukuki destek hizmeti, bu kadınların adil bir şekilde haklarını korumalarına yardımcı olur.

Hukuki destek hizmetinin etkili bir şekilde sunulması, kadınların yaşam kalitelerini artırabilir ve toplumun daha geniş bir çerçevede daha sağlıklı ve mutlu bir şekilde işlev görmesine katkı

sağlayabilir. Bu nedenle, eşi cezaevinde olan kadınların hukuki destek hizmetlerine kolayca erişebilmeleri ve haklarını koruyabilmeleri için gerekli önlemlerin alınması önemlidir.

Tartışma ve Sonuç

Yapılan araştırmada eşi cezaevinde olan kadınların yaşadığı sorunları tespit ederek yaşadıkları sorunlara yönelik sosyal destek mekanizmalarını belirlemek amaçlanmıştır. Eşi farklı zaman dilimlerinde cezaevine giren ve hâlihazırda cezaevinde bulunan 8 kadın katılımcı ile derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler;

Tablo 2.

Eşi Cezaevinde Olan Kadınların Karşılaştığı Sorunlar

K4	Psikolojik Problemler	Çocuklarımla da psikolojisi bu süreçten kötü etkilendiler.
K4	Sağlık Problemleri	Bu süreçte çok zorlandım; kilo verdim, psikolojim bozuldu, unutkanlığım oldu, çocuklarıma karşı öfke sorunun oluyor bazen.
K5	Uyum Problemleri	Büyük çocuğum o dönemde birinci sınıfa başlayacaktı ama babasının gittiğini anlayabildiği için onu okula alıştırmak hiç kolay olmadı.
K5	Zaman Problemleri	Onunla beraber ilk iki hafta ben de onunla okula gitmek zorunda kaldım. Benim de gitmemden korkuyordu.
K5	Psikolojik Problemler	Çocuğum çok içekapanık bu sebeple psikolojik destek almasını istedim.
K6	Sağlık ve Psikolojik Problemler	Psikolojim çok kötüydü ve çok stresliydim bu sebeple tekrar hasta oldum.
K7	Sağlık Problemleri	Çocuğumda reflü hastalığı oldu o dönemde.
K7	Psikolojik Problemler	Psikolojik destek almayı düşündüm.
K8	Psikolojik Problemler	Psikolojik şiddete uğradım bazı sözler fiziksel şiddetten beterdi.
K6	Sosyal Problemler	Çevre baskısı vardı. Mahalledeki kadınlar evden çıktığımda hesap soruyorlardı. Dedikodumu yapıyorlardı.
K2	Ekonomik Problemler	Eşim cezaevine girmeden önce akrabaların pek desteği yoktu. Ama eşim cezaevine girdikten sonra desteklerini iyice çektiler. Oturduğumuz mahallenin de ekonomik durumu çok iyi değil. Bizimle hemen hemen aynı, o yüzden onlar da pek destek olamıyor.

Katılımcıların eşleri cezaevine girdikten sonra ekonomik, sosyal, psikolojik, sağlık, yeni hayata uyum sağlamada güçlük, aile bireylerine yeterli zaman ayıramama gibi çeşitli sorunlar yaşadıklarını, katılımcıların sorumluluk düzeylerinin arttığını, toplumsal açıdan baskı ve ayrımcılığa maruz kaldıklarını, bu durumu çeşitli destek mekanizmaları ile yönetmeye çalıştıklarını göstermektedir.

Yapılan çalışmada eşi cezaevinde olan kadınların ilköğretim mezunu olduğu veya hiç eğitim görmediği, sadece bir katılımcının lise mezunu olduğu verilerine ulaşılmıştır. Alanyazında bulunan çalışmalar incelendiğinde mahkûm eşlerine yönelik yapılan araştırmalarda birçok araştırmacının da benzer verilere ulaştığı görülmüştür. Önal Dölek (2004)'in eşi cezaevinde olan kadınlar hakkında yaptığı çalışmada kadınların eğitim düzeyinin düşük olduğu, Western ve McLanahan (2000)'in çalışmasında da aynı sonuçların saptandığı görülmüştür. Akgün ve Tezel (2017), eşi cezaevine girdikten sonra kadınların psikolojik olarak büyük yıkıma uğradığı, kadınların karşılaştıkları bu zor durumla baş etmek için çocuklarına daha çok kenetlenildiği, dua etmek, dini toplantılara katılmak ve kadere sığınmak gibi durumları yaşadıklarını ifade etmiştir. Demirel (2021)'in, eşi cezaevinde olan ve ilerleyen süreçlerde tek ebeveynlik durumunun sona ermesi ihtimali olan katılımcıların gelecek planlarında; eşlerinin cezaevinden çıkması, kişisel olarak ortaya konulan (eğitim, iş gibi) hedeflere ulaşma, yeni bir hayat kurma ve eşlerinin istihdam yaşamı içinde olma isteklerinin olduğu cezaevi süreçlerinden sonra yeniden bir cezaevi döngüsünün olması ihtimalinin ise katılımcıların kaygıları arasında yer aldığı

saptanmıştır. Bir diğer taraftan Boylu (2013)'nin tek ebeveyn olan annelerin ilk zamanlarda genel olarak çocuk/larını tek başına yetiştirmekle ilgili yoğun endişe duyduklarını, bu durumun temel sebepleri arasında ekonomik sıkıntılar, sosyal hayatta kendilerini yalnız ve eksil hissetmeleri, çocuğun tek ebeveynli olmasından dolayı mutsuz olduğunu düşündükleri gibi sonuçları saptadığı görüşmüştür.

Araştırma sonuçları; hâlihazırda hiçbir katılımcının çalışmadığını, katılımcıların okuryazar olmadığını, ilköğretim veya ortaöğretim mezunu olması sebebiyle herhangi bir mesleğinin bulunmadığını göstermektedir. Bu verilere bakıldığında katılımcıların düşük sosyoekonomik düzeyde olduğu, çeşitli sosyal yardımlardan faydalandıkları görülmüştür.

Çalışmaya katılan kadınların evlenme yaşına bakıldığında evliliklerin tamamının 18 yaşından önce gerçekleştirildiği, evliliklerin %50'sinin görücü usulü ile %50'sinin ise aşk evliliği şeklinde gerçekleştirildiği görülmüştür. Bu sonuçlara bakıldığında erken yaşta evliliğin eş seçimi üzerinde doğrudan etkili olduğu görülmektedir. Demir, Özel ve Sütçü (2022)'ün çalışmasında kadınların eğitim düzeyinin evlilik yaşı üzerinde etkili olduğu, eğitim düzeyinin düşük olmasının kadının erken yaşta evlenmesine neden olduğu saptanmıştır. Erken yaşta evliliğin kadına yönelik bireysel ve toplumsal beklentileri arttırması, toplumsal cinsiyet rollerini belirginleştirilmesi, baskı, dışlanma ve daha birçok nedenden dolayı kadının yükünü arttırmakta olduğu görülmektedir. Hükümlü eşi olma durumu ile birlikte tüm bu sorumluluklar kadını daha da dezavantajlı duruma getirmektedir.

Toplum içerisinde eşi cezaevinde olan kadınların daha çok ekonomik sorunlar yaşadığı düşüncesi yaygındır. Ancak katılımcılar ile yapılan görüşmelerde psikolojik ve sosyal sorunların da oldukça yaygın olduğu görülmektedir.

Katılımcıların eşlerinin cezaevine girme nedenlerine bakıldığında hırsızlık, madde kullanım bozukluğu ve şiddet gibi nedenlerden kaynaklandığı görülmüş olup 3 katılımcının eşinin cezaevine girme nedenini bilmediği görülmüştür. Önal Dölek (2004)'ün eşi cezaevinde olan kadınlara yönelik gerçekleştirdiği çalışmada ailelerin %77'lik kısmı dışındaki kadınların eşlerinin cezaevinde olduğunu gizledikleri, %10'unun ise eşlerinin gerçekleştirdiği suç eylemini gizlediği saptanmıştır. Yapılan bu çalışmada da katılımcılardan benzer sonuçlar elde edildiği görülmüştür.

Katılımcıların ekonomik durumları incelendiğinde katılımcıların tamamının ekonomik yoksunluğunun arttığı görülmüştür. Katılımcıların eğitim düzeylerinin düşük olması, herhangi bir meslek sahibi olmaması sebebiyle düzenli gelir getiren işlerde çalışmadıkları, dolayısıyla sosyal yardımlara ihtiyaç duydukları görülmüştür. Alanyazında yapılan diğer çalışmalara bakıldığında hükümlü eşlerinin genel olarak ekonomik sorunlar yaşadıkları bilgisi elde edilmiştir. Eşin cezaevinde olmasına ek olarak farklı şehirdeki cezaevinde olması da maddi zorluk yaşayan kadın için daha fazla külfet olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan çalışmada kadınların ekonomik sorunlarla baş edebilmek için Sosyal Hizmet Merkezleri, SYDV'ler ve diğer kurum ve kuruluşlardan destek aldıkları, aldıkları bu desteğin ailenin hayatını kolaylaştırıcı etkisinin olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Ancak bazı ailelerde tek gelir kaynağının sosyal yardımlar olması ve aile nüfusunun kalabalık olması sebebiyle sosyal yardımların ekonomik yoksunluğu gidermede yetersiz kaldığı görülmüştür.

Katılımcıların eşlerinin cezaevinde olduğu süre zarfında yaşadığı psikolojik sorunlara bakıldığında eş cezaevine girdikten sonra bütün kadınların psikolojik olarak yıprandıkları görülmüştür. Katılımcıların tamamı bu süreçte duygusal olarak büyük sorunlar yaşadıklarını ifade etmişler ancak psikolojik destek almamışlardır. Bunun altında yatan gerekçenin psikolojik destek almanın yeterince önemli görünmemesi, ekonomik olarak yoksunluk çekmek, kaynaklara ulaşma konusunda yeterli bilgi ve bilinç düzeyine sahip olmamak, çekingenlik gibi nedenlerin olduğu anlaşılmıştır. Katılımcılardan bir tanesinin hükümlülük sürecinde eşinden boşanmak istediği ancak çocuklarının bu durumdan daha olumsuz etkileneceği gerekçesiyle boşanmadığı görülmüştür. Bu ifadeye bakıldığında kadının bu süreçte yaşadığı zorunluluklar da kadının yaşadığı duygusal yıpranma sürecini arttırmaktadır.

Araştırmada katılımcıların sosyal sorunları ile ilgili verilere bakıldığında katılımcıların çoğunun eşlerinin cezaevinde olduğu süreçte kendi kök aileleri ve eşlerinin ailesi tarafından desteklenmedikleri görülmüştür. Eş cezaevine girmeden önce ailelerle bağları kuvvetli olan katılımcıların bile eş cezaevine girdikten sonra ailelerden destek görmedikleri sonucu elde edilmiştir. Katılımcılardan bazılarının komşuları ve arkadaşları tarafından dışlandığı, birtakım dedikodulara maruz kaldıkları, kendilerini çevreden gelebilecek tehlikelere karşı koruma içgüdüsünün olduğu ve katılımcıların bu doğrultuda hareket ettikleri görülmüştür. Katılımcılardan bazılarının ise toplumsal dışlanmaya ve baskıya maruz

kalmamak için eşin cezaevinde olduğunu gizlediği görülmüştür. Literatürdeki diğer çalışmalara bakıldığında eşin yokluğunun getirdiği zorluklarla baş etmenin yanı sıra toplumsal cinsiyet rollerinin dayattığı kurallar ile tek ebeveyn olarak hayatını idame ettirmek zorunda kalan kadının ek çaba sarf etmek zorunda kaldığı ve yaşamının daha da zorlaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öneriler

Yapılan tüm görüşmeler neticesinde; eşi cezaevinde olan kadının tek ebeveyn olarak ailenin bütün sorumluluğunu üstlendiği, toplumsal baskılara ve dışlanmalara rağmen gerek ekonomik gerek psikolojik gerekse sosyal anlamda hayatta kalmaya çalıştığı görülmektedir. Kadın olmanın başlı başına zor olduğu ataerkil sistem içerisinde hükümlü eşi olmanın ekstra direnç gerektirdiği toplumumuzda kadının yaşadığı zorlukları en aza indirmek için çeşitli sosyal destek mekanizmalarına ihtiyaç duyulduğu açıktır. Eşi cezaevine girdikten sonra tek ebeveyn olarak hayatını idame ettirmek durumunda kalan kadınlar birçok alanda sorun yaşamaya başlamaktadır. Bu sorunların başında ekonomik yoksunluk yer almaktadır. İş bulmakta güçlük çekmeleri, düşük ücretle çalıştırılmak durumunda kalmaları, sosyal anlamda sorun yaşamaları, toplum tarafından dışlanmaları, hukuki anlamda sorunlar gibi farklı alanlarda da sorunlar ile baş başa kalmaktadırlar. Tek ebeveyn olarak hayatını sürdürmeye çalışan kadınların sosyal yardımlardan faydalanmakta oldukları ve bu sosyal yardımların ilk sırasını sosyal ve ekonomik destek hizmetinin aldığı görülmektedir. Sosyal ekonomik destek hizmetinden faydalanan tek ebeveyn kadınların bu hizmetten faydalanmadan önceki yaşamlarında hayat mücadelelerinin daha zorlu olduğu, bu hizmet ile ekonomik, sosyal, hukuki, psikolojik ve bireysel baş etme becerisi kazanma gibi çeşitli alanlarda karşılaştıkları sorunlar ile daha güçlü bir şekilde mücadele edebildikleri anlaşılmıştır. Eşin cezaevine girmesi üzerine tek ebeveyn olan kadınların daha az sorun ile karşı karşıya kalmaları için bazı çözüm önerileri geliştirilmiştir:

1. Tek ebeveynli ailelere yönelik olarak süreçte yaşanabilecek olumsuzlukların asgari düzeye indirilebilmesi için gereksinimlerin önceden belirlenerek koruyucu-önleyici boyutta uygulamaların artırılması gereklidir. Bu kapsamda özellikle Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından sağlanan Aile Eğitim Programı (AEP), Evlilik Öncesi Eğitim Programı (EÖEP) ve Ebeveyn Okulu gibi eğitim odaklı ve farkındalık artırıcı uygulamaların yaygınlaştırılması yararlı olacaktır.
2. Evlilik öncesinden itibaren sağlanacak eğitim desteklerine talebin artırılması adına yeni evlilik yapacak bireylere yönelik bu eğitimlerin verilmesi sağlanmalıdır.
3. Tek ebeveyn olarak hayatını idame ettirmeye çalışan kadının ekonomik sorunlarının çözülmesi için iş olanaklarının artırılması, kadının çalıştığı süre zarfında çocukların bakımını gerçekleştirecek kreş veya anasınıfı sayısının artırılması önerilir.
4. Çocukların akademik başarıda düşüş yaşama riski bağlamında eğitim odaklı desteklemelere gereksinim vardır. Bu desteklerin ücretsiz okul servisi hizmeti, beslenme hizmeti, kırtasiye yardımı ve derslere yönelik ücretsiz kurs şeklinde Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından koordine edilmesi ve sunulması önerilir.
5. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı arasında protokol imzalanarak SHM'lerden İş-Kur'a gönderilen özel durumlu ailelerin işe yerleştirilmesine öncelik verilmesi önerilmektedir.
6. Kadının tek ebeveynlik sürecinde yaşadığı duygusal yıkımın olumsuz etkilerini azaltmak için ücretsiz psikososyal destek hizmeti sunulmasının, aile danışmanlığı ve bireysel danışmanlık hizmeti gibi hizmetlerin yaygınlaştırılmasının kadının tek ebeveynlik sürecine katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Kaynakça

- Afyonoğlu, M. F., Bayyar, A. B., Kesel, N. F., & Morgül, B. (2021). Tek ebeveyn kadınların sorunlarının sosyal hizmet perspektifinden değerlendirilmesi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 85-107.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2018). *Aile eğitim programı: Tek ebeveynli aileler kitapçığı*. Ankara.
- Akgün, R., & Tezel, Z. (2017). Sessiz kurbanlar: Eşi cezaevinde olan kadınların psikososyal ve ekonomik durumlarının belirlenmesi-Kırıkkale ili Yahşihan ilçesi örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(54), 786-793.
- Atila Demir, S., & Genç Çelebi, Ş. (2017). Tek ebeveynli ailelerin sorunları: Nitel bir araştırma. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(13), 111-128.
- Canatan, K., & Arıcan, B. (2019). Tek ebeveynli kadınların sosyal psikolojik sorunları ve bu sorunlarla başetme yöntemleri. *Çekmece İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 109-128.
- Canatan, K., Bilge, Y., & Çapar, H. (2019). Tek ebeveynli aile bağlamında yaşayan annelerin sosyal ve psikolojik problemleri: Küçükçekmece örneği. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(4), 1331-1354.
- Demir, S., & Çelebi, Ş. (2017). Tek ebeveynli ailelerin sorunları: Nitel bir araştırma. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 111-128.
- Demir, Y., Özel, C., & Sütçü, S. (2022). Erken yaşta evliliklerin bireysel ve toplumsal sonuçları. *Disiplinlerarası Çocuk Hakları Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 49-62.
- Demirel, B. (2021). *Sosyal hizmet bakış açısıyla tek ebeveynli ailelerin gereksinimleri ve sosyal politika uygulama süreci üzerine bir değerlendirme* (Tez No. 700494)[Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Feyzioğlu, S., & Kuşçuoğlu, C. (2011). Tek ebeveynli aileler. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 26(26), 97-110.
- Güç Çınar, E., & Kara, Z. (2021). Sed yardımı mı mahkum parası mı? Eşleri cezaevinde olan roman kadınlar üzerine nitel bir araştırma. *Sosyal Sağlık Dergisi*, 1(1), 45-62.
- Güngör, A. (2023). Tek ebeveynli aileler: Sosyal psikolojik bir değerlendirme. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 23(58), 129-155.
- İncedal, S. (2013). Türkiye’de yoksulluğun boyutları: Mücadele politikaları ve müdahale araçları [Aile ve Sosyal Politikalar uzmanlık tezi]. *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü*.
- Karahan, S., Uca, S., & Güdük, T. (2022). Nitel araştırmalarda görüşme türleri ve görüşme tekniklerinin uygulanma süreci. *Nitel Sosyal Bilimler*, 4(1), 78-101.
- Karataş, D., & Kasım, B. (2022). Hükümlü ailelerin baş etme stratejileri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 33(3), 777-798.
- Karataş, K. (2001). Toplumsal değişim ve aile. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 12(2), 89-98.
- Kavşut, F. (2015). Tek ebeveyn olan kadınların sosyal dışlanmışlık sorunu: Ankara örneği. *Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 50(1), 48-67.
- Kır, İ. (2011). Toplumsal bir kurum olarak ailenin işlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(36), 381-404.

- Kolay Çepni, Ş., & Özbeşler, C. (2020). Eşleri cezaevinde olan kadınlar ve sosyal hizmet: Nitel bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(6), 748-764.
- Muşanoviç, S. (2015). Eşleri cezaevinde bulunan kadınların yaşadıkları sorunlar ve başa çıkma becerileri: Altındağ Sosyal Hizmet Merkezi örneği. *50(1)*, 48-67.
- Önal Dölek, B. (2004). *Hükümlü ailelerin ekonomik ve psiko-sosyal sorunları*. (Tez No. 144575) [Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yusufoğlu, Ö., & Kızmaz, Z. (2016). Parçalanmış ailelerde yoksulluk ve sosyal dışlanma: Elâzığ örneği. *Social Sciences*, 11(1), 27-40.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çıkar Beyanı

Yazarların çıkar çatışması olmamıştır.

Etik Kurul İzni

Bu çalışma için Siirt Üniversitesi Etik Kurulundan onay alınmıştır. Evrak Tarih ve Sayısı: 19.06.2023-5020